Eduskunta
Hallintovaliokunta

Hallintovaliokunnan kuuleminen 8.6.2022

Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän lausunto asiassa K7/2022 vp; Yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomus eduskunnalle 2022

Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmästä vastaava Joutsenon vastaanottokeskus kiittää mahdollisuudesta lausua otsikkoasiassa.

Yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomus kokoaa ansiokkaasti yhteen tilannekuvaa ihmiskaupan vastaisesta työstä. Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä jakaa valtuutetun näkemyksen siitä, että ihmiskaupan vastainen toiminta on Suomessa kehittynyt viime vuosina kaikkiaan paljon. Samalla auttamisjärjestelmä jakaa myös Yhdenvertaisuusvaltuutetun esittämiä huolia.

Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä on ottanut runsaasti ja laajasti vastuuta uhrien auttamiseen liittyvästä ja Suomen ihmiskaupan vastaisesta työstä. Auttamisjärjestelmä on ollut tiiviisti mukana ihmiskaupan uhrien auttamista koskevan lainsäädäntötyöryhmän työskentelyssä. Kuten valtuutettu tuo esiin, uhrien auttamista koskevasta erillislain valmistelusta on luovuttu. Lainsäädännön kehittäminen on osoittanut kaikkiaan hyvin haasteelliseksi.

Auttamisjärjestelmä on pitänyt huolestuttavana sitä, ettei monimuotoista ilmiötä ja piiloista rikollisuutta, joka vaikuttaa uhriksi joutuneeseen ja hänen monenlaisiin oikeuksiinsa monin eri tavoin, ole kyetty tarkastelemaan poikkihallinnollisesta ja yhteistyön näkökulmasta käsin. Ihmiskaupan vastaisessa työssä, auttamisjärjestelmän toiminnassa ja uhrien auttamisessa ja suojelemisessa ei ole kysymys vain sosiaali- ja terveydenhuollosta, vaikka samalla sote-palvelut ovat aivan keskeinen osa kokonaisuutta. Ilmiön tuntemus, uhrien tunnistaminen, auttaminen ja suojelu sekä uhriksi joutuneiden täysimääräisten oikeuksien toteutuminen - aivan kuten rikostorjuntakin - kytkeytyvät monin tavoin kaikki toinen toisiinsa.

Auttamisjärjestelmän olemassa olevien toimintojen organisointi osaksi sosiaali- ja terveydenhuoltoa on osoittautunut valmistelutyössä hyvin haastavaksi tai kokonaan mahdottomaksi. Kuten Yhdenvertaisuusvaltuutettu kertomuksessaan toteaa, ihmiskaupan uhreja ja heidän auttamista koskevan kokonaisuuden rakentaminen osaksi sote-järjestelmää, on kohdannut suoranaista vastustusta. Auttamisjärjestelmän näkökulmasta huolta on aiheuttanut se, että erillislain valmistelun aikana näyttäytyi siltä, että integrointi osaksi sosiaali- ja terveydenhuoltoa olisi käytännössä tarkoittanut auttamisjärjestelmän kaltaisen toiminnan lakkaamista kokonaan ja olisi

käytännössä tarkoittanut, että uhrien auttaminen ja monelta osin koko ihmiskaupan vastainen käytännön työ olisi voinut mennä Suomessa taaksepäin niin, että olisi voinut kestää vuosia ennen kuin nykyisen kaltainen taso olisi saavutettu.

Tällä hetkellä auttamista koskevaa lainsäädäntöä kehitetään niin, että Sisäministeriö valmistelee muutoksia Lakiin kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta. Työ on kesken, mutta lakihankkeelle asetetut tavoitteet ovat vastaamassa hallitusohjelman tavoitteeseen ja Yhdenvertaisuusvaltuutetun suositukseen muuttaa lainsäädäntöä niin, että ihmiskaupan uhri voi jatkossa saada apua Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän kautta riippumatta siitä eteneekö hänen asiassaan rikosprosessi ihmiskaupasta vai ei. Kuten muidenkin rikosten kohdalla: rikoksen uhriksi on voinut joutua, vaikkei ketään syystä tai toisesta saada vastuuseen rikoksesta. Auttamisjärjestelmä pitää tätä tärkeänä tavoitteena.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu suosittaa, että sosiaali- ja terveydenhuoltouudistuksen yhteydessä hyvinvointialueille tulee rakentaa toimivat menettelyt ihmiskaupan uhrien tunnistamiseksi ja auttamiseksi. Auttamisjärjestelmä pitää tätä tärkeänä ja on valmis tarjoamaan osaltaan tähän tukea toimijana, jolla on vuosien kokemus ihmiskaupan tunnistamisesta ja uhrien auttamisesta sekä laajasta sidosryhmäyhteistyöstä koko Suomen alueella.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu katsoo myös, että on tärkeää säätää lailla ihmiskaupan uhrien turvallisesta ja tuetusta asumispalvelusta. Erillislain valmistelun sijaan tämä olisi sosiaali- ja terveysministeriön valmisteluvastuulla. Auttamisjärjestelmä toteaa, ettei tämänlaista valmistelua olla sen tiedon mukaan tällä hetkellä tekemässä. Auttamisjärjestelmä jakaa valtuutetun näkemyksen siitä, että turvallisuudella – myös uhriksi joutuneen turvallisuuden tunteella – ja riittävällä asumisen tuella on merkittävä vaikutus uhriksi joutuneen auttamisessa sekä uudelleen uhriksi joutumisen ehkäisyssä. Kokonaisuus itsessään on kuitenkin moninainen ja uhrien tarpeet ovat erilaisia. Auttamisjärjestelmä pitäisi tärkeänä ainakin sitä, että turvakotien avaaminen nykyistä laajemmin myös ihmiskaupan uhreille tosiasiallisesti selvitettäisiin ja sen jälkeen, toki tuloksistakin riippuen, myös toteutettaisiin.

Kuten Yhdenvertaisuusvaltuutettu kertomuksessaan painokkaasti huomauttaa, ihmiskaupan ja uhrien tunnistaminen ei ole Suomelle tai viranomaisille vapaaehtoista. Auttamisjärjestelmä yhtyy valtuutetun näkemykseen siitä, että ilman tunnistamista ihmiskaupan uhriksi joutumista ei osata ottaa asianmukaisella tavalla huomioon uhrin auttamisessa ja eri viranomaisprosesseissa. Tunnistamisella on parhaimmillaan myös ennaltaehkäisevää vaikutusta. Parhaiten autettu henkilö on sellainen, joka ei koskaan vakavan hyväksikäytön kohteeksi edes joudu. Auttamisjärjestelmä on ollut huolissaan siitä, että uhrien auttamista koskevan lainsäädäntötyön yhteydessä tunnistamisesta ja sen tärkeydestä on käyty paljon kiivastakin keskustelua – ja nimenomaan myös siitä näkökulmasta, pidetäänkö tunnistamista erityisesti sotejärjestelmässä kuinka tärkeänä ylipäänsä. Auttamisjärjestelmä toteaa, että tunnistaminen on oleellista nimenomaan auttamisen kannalta muun muassa tuen tarpeen arvioinnin, validoinnin ja

puheeksi ottamisen kannalta – mikä juuri erityisesti sote-järjestelmässä on tärkeää. Tämä ei tarkoita uhrin asettamista loputtomasti ja lopullisesti vain uhrin asemaan. Tunnistaminen ja uhriksi joutuneen oman toimijuuden ja hänen elämänolosuhteidensa parantaminen eivät ole ristiriidassa keskenään eivätkä uhrien auttaminen ja sen väistämättömät myös rikostorjunnalliset ulottuvuudet ole ristiriitaisia tavoitteita keskenään.

Apulaisjohtaja, Katri Lyijynen

johtajan sijainen

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Maahanmuuttovirasto 06.06.2022 klo 20:24. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.

Jakelu Eduskunnan hallintovaliokunta